Advies verkenning gemeente Culemborg 2026
Culemborg, 17 april 2026

Voorwoord
Op 26 maart 2026 heb ik van de gekozen partijen de opdracht gekregen de mogelijkheden te onderzoeken om te komen tot een nieuw college voor de gemeente Culemborg. Daarbij is het streven meegegeven om uiterlijk 13 april 2026 verslag uit te brengen en deze op 15 april toe te lichten in uw gemeenteraad.

In de afgelopen weken heb ik in twee gespreksrondes met de verschillende partijen gesproken. Op basis van deze gesprekken ben ik tot een advies gekomen. In dit advies heb ik een coalitie van PRO, VVD en D66 voorgesteld, met als doel te komen tot een stabiel en robuust bestuur voor de gemeente Culemborg, mede gezien de belangrijke keuzes waar de gemeente de komende jaren voor staat.

Wending in het proces en aangepast advies
Op zondagmiddag 12 april ben ik door de VVD geïnformeerd dat de VVD zich toch niet kan vinden in deze combinatie, vanwege de als te links-progressief ervaren samenstelling. Naar aanleiding hiervan heb ik besloten het uitbrengen van mijn advies, dat voorzien was op 13 april, uit te stellen en eerst opnieuw in gesprek te gaan met PRO en VVD. Dit vervolggesprek heeft plaatsgevonden op woensdagavond 15 april. Op basis van dit gesprek is mij duidelijk geworden dat een samenwerking tussen PRO, VVD en D66 op dit moment geen haalbare route is. Aangezien mijn opdracht mede was gericht op het verkennen van een werkbare en stabiele combinatie, acht ik het niet realistisch om het eerdere advies ongewijzigd aan u voor te leggen. Daarom heb ik mijn advies aangepast.

Ik adviseer om in een volgende fase te starten met een samenwerking tussen PRO en VVD, en op basis van inhoudelijke overeenstemming een derde, kleinere middenpartij toe te voegen om hiermee een gezamenlijk college te vormen. Hierbij is het advies voor een akkoord op hoofdlijnen met een beperkt aantal gezamenlijke prioriteiten, dat richting geeft zonder alles dicht te regelen en ruimte laat voor inbreng vanuit de raad. Dit vraagt om wederzijds vertrouwen, heldere spelregels en een stabiele meerderheid die bestuurlijke kwetsbaarheid voorkomt.

De verdere toelichting op het doorlopen proces en de onderbouwing van mijn advies treft u in de voorliggende notitie.

Dankwoord
Tot slot wil ik mijn dank uitspreken aan alle partijen voor de open en constructieve gesprekken die ik met hen heb mogen voeren. Ik heb er vertrouwen in dat de volgende stap zal bijdragen aan een stabiel bestuur voor Culemborg en aan het maken van de belangrijke keuzes die de komende jaren voorliggen.

Aan de gemeenteraad van Culemborg,

Op 26 maart jl. hebben de beoogd fractievoorzitters van de zeven in de gemeenteraad gekozen partijen mij gevraagd als verkenner, met de opdracht de mogelijkheden om te komen tot een nieuw college voor de gemeente Culemborg te verkennen.

Inleiding

Allereerst wil ik graag mijn erkentelijkheid uitspreken voor deze opdracht. Ik heb de openhartige en constructieve gesprekken ervaren als bijzonder inspirerend en heb dit werk met veel plezier gedaan. Een bijzonder woord van dank gaat uit naar de ruimhartige en kundige ambtelijke ondersteuning die mij door de gemeente Culemborg ter beschikking is gesteld. Deze ondersteuning heeft mij geholpen om snel op vlieghoogte te komen als het gaat om de specifieke opgaven waar uw mooie Vrijstad voor staat.

Samen heeft u ervoor gezorgd dat ik Culemborg in korte tijd heb leren kennen en waarderen als een stad waar zelfontplooiing, ruimte voor lokaal initiatief en ondernemerschap hand in hand gaan met maatschappelijke samenhang, gastvrijheid en diversiteit. Een stad om trots op te zijn en een unieke identiteit om te koesteren.

In alle gesprekken heb ik mensen gezien die zich met hart en ziel inzetten voor de stad. Iedereen wil bijdragen aan verbetering en is bereid om daarin samen te werken. Dit kenmerkt in mijn ogen een politieke cultuur die van grote waarde is voor een stad waar de uitdagingen groot zijn. Of het nu gaat om woningnood, klimaat en energie, participatie en inclusie in de breedste zin van het woord, het betrekken van inwoners uit alle wijken en met verschillende achtergronden of de positie van Culemborg in de regio: de komende jaren komt er veel op het stadsbestuur af, wat ook veel vraagt van een nieuw college.

Advies

Op basis van de gevoerde gesprekken adviseer ik om in een volgende fase te starten met een samenwerking tussen PRO en VVD en, op basis van inhoudelijke overeenstemming, toe te werken naar de toevoeging van een derde, kleinere middenpartij om gezamenlijk tot een college te komen. Ik stel voor dit proces te laten begeleiden door 1 of indien prettiger door 2 informateurs, met als opdracht te werken aan een hoofdlijnenakkoord dat richting geeft en nadrukkelijk ruimte laat voor de inbreng van alle partijen die in de gemeenteraad zijn vertegenwoordigd.

Met gezamenlijk 12 zetels vormen PRO en VVD samen een meerderheid en beide partijen hebben winst geboekt in zetelaantal en zijn de twee grootste partijen na de verkiezingen. Tegelijkertijd acht ik deze meerderheid op zichzelf als onvoldoende basis voor een stabiel en robuust bestuur voor de langere termijn. Om te komen tot een duurzaam college en een brede bestuurlijke basis, is het van belang dat op basis van inhoudelijke overeenstemming een kleinere

middenpartij wordt toegevoegd. Hiermee wordt niet alleen de bestuurlijke stabiliteit vergroot, maar wordt ook recht gedaan aan de breedte van de verkiezingsuitslag. Culemborg van Nu (CvN) zie ik niet als een kleinere middenpartij. CvN is de derde partij en wanneer CvN samen met PRO en VVD een coalitie vormt, ontstaat een zeer ruime meerderheid van 17 van de 23 zetels. In zo'n situatie blijft er weinig ruimte over voor een evenwichtige oppositie.

Op basis van de gevoerde gesprekken is het op dit moment nog te vroeg om te bepalen welke derde partij deze rol het best kan vervullen. Wel is duidelijk dat kiezers in Culemborg zichtbaar hebben gekozen voor partijen aan zowel de linker- als rechterkant van het politieke spectrum. In die context vormt een samenwerking tussen PRO en VVD een bewuste overbrugging van tegenstellingen. De latere toevoeging van een kleinere middenpartij, in een verbindende rol, past bij de diversiteit van de uitgesproken politieke voorkeuren in de verkiezingsuitslag.

Opdracht

Mijn opdracht was om met alle lijsttrekkers of beoogd fractievoorzitters, samen met een secondant, gesprekken te voeren van anderhalf uur. In de gesprekken moesten in ieder geval de volgende vragen aan bod komen:

1. Hoe duidt u de verkiezingsuitslag en welke rol ziet u voor uw partij?
2. Wat zijn uw belangrijkste prioriteiten en eventuele breekpunten?
3. Hoe kijkt u naar onderlinge verhoudingen en vertrouwen, en – indien relevant – de personele invulling?
4. Wat is nodig voor een goede samenwerking binnen raad, college, organisatie en met inwoners?
5. Welke coalities en vormen van een college ziet u als mogelijk?
6. Wensen voor het vervolgproces, randvoorwaarden en tempo.
7. Overige punten die u wilt meegeven.

Aanscherping van de opdracht

Voorafgaand aan de eerste gespreksronde zijn bovenstaande vragen aan alle fracties toegezonden. Alle gesprekspartners bleken zich grondig te hebben voorbereid, hetgeen de gesprekken merkbaar ten goede kwam. De gesprekken verliepen in een open sfeer en waren inhoudelijk en constructief van karakter.

Uit deze eerste ronde kwam een breed gedeeld beeld naar voren: er is duidelijke steun voor een akkoord waarin op een aantal essentiële onderwerpen heldere afspraken worden gemaakt, met daarnaast voldoende ruimte voor de gemeenteraad om per onderwerp in wisselende samenstelling tot besluitvorming te komen.

Tegelijkertijd werd duidelijk dat verdere inhoudelijke verdieping noodzakelijk was om te komen tot een akkoord dat daadwerkelijk houvast biedt voor een stabiel en effectief bestuur.

Begrippen als realisme, uitvoerbaarheid en verantwoord financieel beleid werden door vrijwel alle fracties genoemd, maar de concrete invulling hiervan bleef in deze fase nog te algemeen.

De tweede gespreksronde was daarom gericht op het aanbrengen van meer scherpte en duidelijkheid. De fracties is gevraagd in te gaan op de volgende vragen:

1. Hun belangrijkste inhoudelijke prioriteiten voor de komende periode (drie tot maximaal zes);
2. De keuzes die zij op deze prioriteiten noodzakelijk achten en de richting waarin zij denken;
3. De financiële consequenties van deze keuzes en de mogelijke dekking daarvan;
4. Hun visie op het bestaande beleid: wat kan worden voortgezet, wat vraagt herijking en wat kan worden beëindigd;
5. De bereidheid om gezamenlijk verantwoordelijkheid te nemen voor moeilijke besluiten;
6. Hun voorkeur voor de samenstelling van het college.

Culemborg als stad in het klein

In de gesprekken komt nadrukkelijk naar voren dat Culemborg stedelijke vraagstukken in het klein kent. Woningbouw, parkeren, energie, veiligheid, bestaanszekerheid en vluchtelingenopvang raken elkaar direct en zijn voor inwoners zeer nabij en voelbaar. Dit vraagt om een college met brede vertegenwoordiging, dat deze spanningen kan hanteren en gezamenlijk verantwoordelijkheid kan dragen.

Culemborg kent een uitgesproken karakter als Vrijstad: historisch, cultureel en politiek een stad waar ruimte is voor verschillen, eigenheid en vrijheid van denken. Het kiesgedrag weerspiegelt dit profiel. De uitslag laat geen eenduidige verschuiving naar één politieke richting zien, maar een duidelijke keuze van kiezers voor zowel partijen aan de linker- als rechterkant van het spectrum, met daarnaast een vertegenwoordiging van het midden.

Culemborg is daarmee een stad waar klassieke stedelijke vraagstukken in het klein samenkomen: woningbouw en parkeervraagstukken, onderwijshuisvesting, veiligheid, energie en netcongestie, armoede en sociale ongelijkheid en opvang en huisvesting van vluchtelingen en statushouders.

Deze vraagstukken raken elkaar direct en zijn voor inwoners zeer nabij en voelbaar. Dat vraagt om een bestuur dat verschillen kan overbruggen en recht doet aan de breedte van de uitslag.

Realisme

Financiële draagkracht en ambtelijke uitvoeringskracht zijn randvoorwaarden voor de komende bestuursperiode. In de gesprekken, en ook breder binnen de raad en het overdrachtsdossier, wordt erkend dat Culemborg een relatief kleine organisatie heeft met een brede en groeiende taakopdracht, opererend in een krappe arbeidsmarkt. Dit maakt het een stevige opgave om taken tijdig en volledig tot uitvoering te brengen.

Dit vraagt om blijvende aandacht voor uitvoerbaarheid, maar ook om kritisch te kijken naar efficiëntie, prioritering en werkwijzen. Dit is geen afzonderlijk inhoudelijk thema, maar een kader waarbinnen alle inhoudelijke ambities moeten worden gewogen. Het expliciet benoemen hiervan helpt om realistische keuzes te maken, focus aan te brengen en overvraging van de organisatie te voorkomen.

Het begrotingsresultaat is rooskleuriger dan in de afgelopen jaren, maar daar hoort wel een forse winstwaarschuwing bij. De uitdagingen blijven onverminderd groot: het gaat de komende jaren niet slechts om het draaien aan één knop, maar om blijvende discipline. Nieuwe investeringen zullen binnen enkele jaren tot nieuwe ombuigingen dwingen. Nu al is de verwachting dat de langetermijncijfers minder positief zullen zijn. Daarbij komt dat de ontwikkeling van de inkomsten onzeker is; die duidelijkheid zal de komende jaren slechts geleidelijk ontstaan.

Besturen in een onzekere context

Vrijwel alle partijen benadrukken dat de komende bestuursperiode wordt gekenmerkt door financiële onzekerheid, toenemende armoede en geopolitieke spanningen. Deze ontwikkelingen kunnen hun weerslag krijgen op Culemborg, onder andere via energieprijzen, bestaanszekerheid en extra druk op het sociaal domein. Daarbij wordt expliciet onderkend dat plannen die nu worden gemaakt onder veranderende omstandigheden bijgesteld moeten kunnen worden. Ook om deze reden is een akkoord op hoofdlijnen, met ruimte voor flexibiliteit, aan te bevelen.

Onderwijshuisvesting als dominante financiële opgave

Onderwijshuisvesting is mogelijk de grootste financiële en wettelijke opgave voor de komende jaren en bepaalt in belangrijke mate de ruimte voor andere keuzes. Dat er keuzes gemaakt zullen moeten worden in ambitieniveau kan op voorhand niet worden uitgesloten.

Wonen en parkeren

Door meerdere partijen is benadrukt dat wonen en parkeren onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden en dat parkeren de komende jaren een uitdagend dossier wordt. Mijn advies is om hierover gedurende het formatieproces duidelijke afspraken te maken.

Participatie, keuzes maken en bestuurlijke volwassenheid

In vrijwel alle gesprekken komt het belang van participatie en nabijheid naar voren. Partijen geven aan dicht bij inwoners te willen staan, hun zorgen serieus te nemen en als raad gezamenlijk meer zichtbaar en benaderbaar te willen zijn. Tegelijkertijd wordt breed benadrukt dat participatie niet betekent dat met alle winden wordt meegewaaid. Het maken van keuzes brengt kritiek en weerstand met zich mee en vereist bestuurlijke moed.

Een krachtig en volwassen bestuur vraagt om het vermogen om besluiten vast te houden en af te maken, ook wanneer het moeilijk wordt, om bestuurlijke drukte te voorkomen en om keuzes gezamenlijk en zorgvuldig uit te leggen aan inwoners. Dit vormt een belangrijk argument om te kiezen voor een breed samengesteld college dat kan rekenen op voldoende draagvlak in de raad.

Kernonderwerpen

De verkenningsgesprekken laten een duidelijk en samenhangend beeld zien van de opgaven en aandachtspunten voor de komende bestuursperiode. Over de volle breedte bestaat overeenstemming dat de gemeente voor grote en ingrijpende keuzes staat, die vragen om bestuurlijke volwassenheid, realisme en politiek en maatschappelijk draagvlak.

De top vijf van meest genoemde kernonderwerpen is:

1. Woningbouw en betaalbaarheid

Dit is het meest breed gedeelde en zwaarst aangezette thema. Alle partijen zien wonen als een kernopgave. Het belang van voortgang wordt breed onderkend, met bijzondere aandacht voor grote lopende projecten die bepalend zijn voor de ontwikkeling van de stad. Voor aanvullende beleidsmatige eisen is weinig steun. Het vinden van een evenwicht tussen sociale woningbouw, het middensegment en marktconforme projectontwikkeling wordt gezien als essentieel om stagnatie te voorkomen en continuïteit te waarborgen. Partijen denken verschillend over onderwerpen als het Stationskwartier, de haalbaarheid van 40% sociale woningbouw, parkeeroplossingen en inbreiden versus uitbreiden.

2. Duurzaamheid, klimaat en energie

De urgentie van ambitieuze doelstellingen op het terrein van duurzaamheid en klimaatopgaven wordt breed gedeeld, in combinatie met inwonersparticipatie en noodzakelijke prioritering. Duurzaamheid wordt door meerdere partijen geplaatst binnen het kader van haalbaarheid en samenhang, waarbij proces, participatie en draagvlak cruciale elementen zijn. Voor anderen heeft dit onderwerp een zodanig hoge prioriteit dat andere ambities daarvoor mogelijk moeten wijken.
In de concrete uitwerking lopen de meningen uiteen: waar de ene partij de nadruk legt op de energietransitie (met name wind), zien anderen vergroening, luchtkwaliteit, dierenwelzijn en netcongestie als prioritaire onderwerpen. Alle partijen erkennen het spanningsveld tussen urgentie, uitvoerbaarheid en politieke en financiële haalbaarheid.

3. Sociaal domein en samenhang in de stad

In het sociaal domein klinkt een duidelijke oproep tot continuïteit. De basis die in de afgelopen jaren is gelegd wordt als waardevol beschouwd en vraagt om voortzetting zonder grote koerswijzigingen. De nadruk ligt op effectiviteit, bereik en het consolideren van bestaand beleid,

eerder dan op het toevoegen van nieuwe ambities. Rust, stabiliteit en zorgvuldig uitvoeren worden gezien als voorwaarden voor vertrouwen bij inwoners.
Enkele partijen benadrukken dat de kracht van de samenleving beter benut kan worden en pleiten voor ‘normalisatie’ en preventie, waarbij dit laatste verschillend wordt uitgelegd. Waar sommigen het accent leggen op terughoudendheid in de inzet van professionals, zien anderen een grote rol voor welzijnswerk en een wijkgerichte aanpak. Ook een gezonde leefomgeving met ruimte voor spelen en bewegen (inclusief sport), schone lucht en ontmoeting, met aandacht voor inclusiviteit, worden genoemd.

Zorgen zijn er over de gevolgen van geopolitieke ontwikkelingen voor de bestaanszekerheid van kwetsbare inwoners, waarbij armoede en problematische schulden expliciet worden genoemd.

4. Financiële gezondheid en uitvoerbaarheid
Financieel robuust bestuur wordt door meerdere partijen genoemd als prioriteit, al verschilt de invulling. Sommigen leggen hier een zwaar accent op, waardoor het bijna een doel op zich wordt; anderen zien financiële gezondheid vooral als randvoorwaarde. Nieuwe ambities worden alleen als verantwoord gezien wanneer zij structureel zijn gedekt en passen binnen de beschikbare uitvoerings- en beheercapaciteit.
Er bestaat brede terughoudendheid ten aanzien van het inzetten van leningen en lastenverzwaring voor inwoners; deze worden beschouwd als laatste beleidsopties. In plaats daarvan wordt gekeken naar het maken van keuzes, het herijken of beëindigen van activiteiten en het kritisch beoordelen van gemeentelijk bezit. Begrippen als spelregels, transparantie en langetermijnrealisme worden hierbij regelmatig genoemd.

5. Bestuursstijl
Er is breed draagvlak voor een coalitieakkoord op hoofdlijnen met een beperkt aantal gezamenlijke prioriteiten. Meerdere partijen hechten aan bestuurlijke volwassenheid, wederzijds vertrouwen en gelijkwaardigheid. Ook transparantie, duidelijke spelregels, meedenken aan de voorkant en stabiliteit – een college rustend op een ruime meerderheid – worden belangrijk gevonden.

Combinatie van partijen

Alle partijen hebben aangegeven in beginsel open te staan voor samenwerking, zij het met duidelijke voorkeuren. Deze voorkeuren zijn vooral gebaseerd op inhoudelijke overwegingen, maar ook bestuursstijl, de gewenste ruimte voor de gemeenteraad en de mate van afspiegeling in het college spelen daarbij een belangrijke rol.
Op basis van de gevoerde gesprekken is het starten van de informatiefase met een samenwerking tussen PRO en VVD, gevolgd door het in een later stadium, na verdere inhoudelijke uitwerking, toevoegen van een derde, kleinere middenpartij, de meest kansrijke route.

Deze gefaseerde benadering biedt ruimte om te bouwen aan onderling vertrouwen en vergroot de kans op een stabiele en evenwichtige coalitie. Op dit moment is het nog te vroeg om vast te stellen welke partij deze rol het best kan vervullen; dit vergt een nadere inhoudelijke verkenning in de volgende fase.

Daarbij dient ook ruimte te zijn voor de opvattingen van kiezers die door andere partijen worden vertegenwoordigd, zodat deze herkenbaar terugkomen in het beleid voor de komende bestuursperiode. Een akkoord op hoofdlijnen vormt hiervoor het passende kader, mits dit expliciet wordt verbonden met gesprekken met andere partijen over voor hen relevante thema's en met concrete afspraken waar mogelijk. De gesprekken laten verder zien dat de wijze van samenwerking en de bestuursstijl cruciaal zijn voor het slagen van een volgende fase. In het bijzonder wordt het belang benadrukt van een sterke positie van de gemeenteraad als geheel, mede in relatie tot het budgetrecht. Het vastleggen van heldere afspraken hierover draagt bij aan transparantie, voorspelbaarheid en bestuurlijke stabiliteit.

Aanbevelingen voor de volgende fase

De aanbeveling is om in de volgende fase dus te starten met een samenwerking tussen PRO en VVD onder leiding van 1 of 2 informateurs. Deze krijgt de opdracht om te komen tot een hoofdlijnenakkoord met een beperkt aantal gezamenlijke prioriteiten, dat richting geeft en ruimte laat voor de rol en inbreng van de gemeenteraad en andere partijen. Op basis van verdere inhoudelijke overeenstemming wordt in een later stadium een derde, kleinere middenpartij aan deze samenwerking toegevoegd.

De verkenningsfase laat zien dat er een breed gedeeld besef bestaat dat bestuurlijke stabiliteit en een volwassen bestuursstijl minstens zo belangrijk zijn als inhoudelijke overeenstemming. Daarbij is expliciete aandacht gevraagd voor het brede politieke midden en voor de stille middengroep in de stad, die verwacht dat het bestuur consistent, voorspelbaar en zorgvuldig opereert. De opgave voor de volgende fase ligt dan ook vooral in het gezamenlijk prioriteren, begrenzen en verbinden van opgaven binnen een financieel en bestuurlijk robuust kader.

Hoogachtend,

Hélène Oppatja

Bijlage – Verantwoording

Proces

In het kader van de verkenning zijn gesprekken gevoerd op 26 maart, 28 maart, 8 april en 9 april en 15 april 2026. Alle fracties zijn twee maal gesproken, telkens in volgorde van zetelaantal. Op 15 april is tegelijkertijd gesproken met de vertegenwoordigers van de VVD en PRO. Het betrof de volgende fracties en deelnemers:

- Partij voor de Dieren – Yeattem Wong en Kevin Vroomen
- ChristenUnie – Kees van der Zaag en Gertjan Kastenberg
- CDA – Marc van Zandwijk, Myrthe Borm-van Dijk en Walter Oomen
- D66 – Daphne Bijvoet en Rard Metz
- Culemborg van Nu – Monica Wichgers en Johan van der Waal
- VVD – Gerdi Sap-den Hartog en Roger van Asselt
- PRO Culemborg – Tim de Kroon en Yassin Dagdag

Geraadpleegde documenten

- Verkiezingsprogramma GroenLinks–PvdA – Vrijstad Culemborg: waar iedereen telt
- Verkiezingsprogramma VVD – Culemborg op één, maak VVD de grootste
- Verkiezingsprogramma Culemborg van Nu – Omdat je hier woont en niet in Den Haag
- Verkiezingsprogramma D66 – Samen bouwen aan de toekomst van Culemborg
- Verkiezingsprogramma CDA – Concreet durven aanpakken
- Verkiezingsprogramma ChristenUnie – Opstaan voor het goede
- Verkiezingsprogramma Partij voor de Dieren – Culemborg natuurlijk
- Uitnodiging aan de gekozen volksvertegenwoordigers
- Vervolggesprek verkenning gemeente Culemborg
- Overdrachtsdossier voor de nieuwe raadsperiode 2026–2030
- Presentatie: De gemeentelijke financiën en de financiële toekomstbestendigheid van de gemeente (Beeldvormende bijeenkomst 9 april 2026, iBabs Publieksportaal: https://culemborg.bestuurlijkeinformatie.nl)